

Oriental Journal of Education

SHEN'S REFLECTIVE MODEL: REFLECTION ON ACTION AND REFLECTION IN ACTION

Sherzod Sharopov

Associate Professor, PhD

Bukhara State Pedagogical Institute

Sharopov077@inbox.ru

Bukhara, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Donald Schön, reflective, reflective-on-action, reflective-in-action, activity, practitioner.

Received: 21.01.26**Accepted:** 22.01.26**Published:** 23.01.26

Abstract: The Schön reflective model is a widely recognised framework that supports learning and professional development through systematic self-reflection. Developed by Donald Schön, the model encourages teachers to learn from their experiences by critically examining and explaining their actions and the decisions that emerge from them. This reflective approach is commonly applied across practice-based disciplines such as education, healthcare, social work, and other professional fields.

SHENNING REFLEKSIV MODEL: HARAKAT HAQIDA MULOHAZA VA HARAKATDAGI MULOHAZA

Sherzod Sharopov

Buxoro davlat pedagogika instituti dotsenti, PhD

Sharopov077@inbox.ru

Buxoro, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Refleksiya, Donald Shon, harakatli o'yinlar, faoliyat, amaliyot.

Annotatsiya: Schön reflektiv modeli - bu o'rganish va kasbiy rivojlanishni tizimli o'z-o'zini tahlil qilish orqali qo'llab-quvvatlaydigan keng e'tirof etilgan nazariy modeldir. Ushbu model Donald Schön tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u o'qituvchilarni o'z tajribalaridan samarali foydalanishga undaydi. Bunda bajarilgan harakatlar va qabul qilingan qarorlar tanqidiy tahlil qilinadi hamda ularning mazmuni asoslab beriladi.

Mazkur reflektiv yondashuv ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy ish va boshqa amaliyotga asoslangan kasbiy sohalarida keng

qo'llaniladi. Schön modeli mutaxassislariga o'z faoliyatini chuqur anglash, kasbiy tajribadan bilim hosil qilish va amaliyot sifatini doimiy ravishda takomillashtirish imkonini beradi.

РЕФЛЕКСИВНАЯ МОДЕЛЬ ШЕНА: РАЗМЫШЛЕНИЕ О ДЕЙСТВИИ И РЕФЛЕКСИЯ В ДЕЙСТВИИ

Шерзод Шаропов

Доцент, кандидат наук

Бухарский государственный педагогический институт

Sharopov077@inbox.ru

Бухара, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Дональд Шон, рефлексивный, размышляющий о действии, размышляющий в действии, деятельность, практик.

Аннотация: Рефлексивная модель Шена - это широко признанная система, которая поддерживает обучение и профессиональное развитие посредством систематической саморефлексии. Разработанная Дональдом Шеном, модель поощряет людей учиться на собственном опыте, критически анализируя и объясняя свои действия и решения, которые вытекают из них. Этот рефлексивный подход широко применяется в таких практических дисциплинах, как образование, здравоохранение, социальная работа и другие профессиональные сферы.

Kirish. Reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) - bu faoliyat yoki voqea yakunlangandan so'ng amalga oshiriladigan refleksiya shaklidir. Masalan, u taqdimot o'tkazilgandan, laboratoriya ishi bajarilgandan yoki murakkab akademik topshiriq topshirilgandan keyin yuz berishi mumkin. Ushbu jarayonda shaxslar sodir bo'lgan holatlarni qayta ko'rib chiqadi va ularni tahlil qilish orqali chuqurroq tushuncha hosil qiladi. Reflection-on-action retrospektiv xususiyatga ega bo'lib, insonlardan o'z tajribalariga orqaga nazar tashlab, ongli va tanqidiy tahlil olib borishni talab etadi [1,52].

Ushbu ongli jarayon orqali o'rganuvchilar tajribaning ahamiyatini baholaydi hamda kelajakdagi o'xshash vaziyatlar uchun takomillashtirish mumkin bo'lgan jihatlar yoki muqobil yondashuvlarni aniqlaydi. Schönning reflektiv modeliga ko'ra reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) muhim bosqich sifatida qaraladi, chunki unda shaxslar o'z harakatlari va ular natijasida yuzaga kelgan oqibatlarni ongli ravishda kamchiliklarni tahlil qilishadi va keying jarayonlarda ushbu kamchiliklarni oldini olishadi. Bu jarayon faoliyat yakunlangandan so'ng amalga oshiriladi va xotirjam, mulohazali muhitda chuqur tahlil hamda tanqidiy baholash imkonini beradi. Real vaqt qarorlarining

shoshilinchligidan xoli bo'lgan holda, ushbu bosqich tajribalarni yanada kengroq va aniqroq nuqtayi nazardan o'rganish imkonini yaratadi.

Muhokama va natijalar. Reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) jarayonida o'qituvchilar o'z amaliy faoliyatini tanqidiy baholab, qabul qilingan qarorlar hamda qo'llangan strategiyalarning samaradorligini tahlil qiladilar. Bu jarayon muayyan harakatlar va ularning natijalari ortida yotgan sabablarni chuqur o'rganishni o'z ichiga oladi hamda mavjud taxmin va qarashlarni shubha ostiga qo'yuvchi, savol berishga asoslangan tafakkurni rivojlantiradi. Natijada, shaxsiy va kasbiy rivojlanishni uzluksiz qo'llab-quvvatlovchi muhim reflektiv muhit shakllanadi. Ushbu reflektiv jarayon orqali qo'lga kiritilgan xulosalar kelajakdagi amaliy faoliyatni shakllantirishda muhim rol o'ynab, tajribani kuchli o'quv manbaiga aylantiradi.

Bildirilgan fikrlardan xulosa qilishimiz mumkinki, oddiy o'z-o'zini baholashdan farqli ravishda, reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) o'qituvchilarga nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish imkonini beradi. Bu, o'qitish davomida e'tibordan chetda qolgan bo'lishi mumkin bo'lgan qonuniyatlar va o'zaro bog'liqliklarni anglash orqali amalga oshadi. Puxta va ongli mulohaza yuritish orqali o'qituvchilar yangi tushunchalarni mavjud bilimlar bilan uyg'unlashtiradi, natijada yanada asosli, puxta rejalashtirilgan va ongli qarorlar qabul qilishga erishadilar. Refleksiyaning ushbu bosqichi, ayniqsa, hamkasblar yoki o'qituvchilar bilan olib boriladigan muloqot orqali qo'llab-quvvatlanganda yanada samarali bo'ladi. O'z fikr-mulohazalarini boshqalar bilan bo'lishish muqobil nuqtayi nazarlarni yuzaga chiqaradi, tushunishni boyitadi va umumiy o'rganish tajribasini chuqurlashtiradi. Reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) jarayoniga muntazam ravishda murojaat qilish orqali o'qituvchilar nafaqat o'z kasbiy kompetensiyasini oshiradi, balki kengroq professional hamjamiyat uchun foydali bo'lgan umumiy bilimlar majmuasining shakllanishiga ham hissa qo'shadi.

Schönning reflektiv modelida Reflection-on-Actionning (harakatdan keyingi refleksiya) asosiy xususiyatlari haqida so'z boradi. Ushbu xususiyatlar quyidagilardan iborat:

Faoliyat yakunlangandan so'ng amalga oshiriladi:

Ushbu refleksiya shakli harakat yoki voqea to'liq yakunlangach amalga oshiriladi. U dars mashg'uloti tugaganidan so'ng, murakkab klinik holat bilan ishlash yakunida yoki guruh loyihasining muayyan bosqichi bajarilgach yuz berishi mumkin. Muhim jihati shundaki, refleksiya boshlanishidan avval faoliyatning o'zi to'liq nihoyasiga yetgan bo'ladi.

Ongli va tizimli tarzda tashkil etiladi:

Reflection-on-action tasodifiy yoki yuzaki fikrlash jarayoni emas, balki maqsadga yo'naltirilgan va puxta tuzilgan reflektiv faoliyatdir. U reflektiv kundalik yuritish, faoliyatdan keyingi hamkasblar yoki rahbarlar bilan muhokamalar, shuningdek tajribani chuqur tahlil qilishga qaratilgan rasmiy baholash va tahlil jarayonlarini o'z ichiga olishi mumkin.

Chuqurroq anglashga yo‘naltirilgan:

Mazkur reflektiv jarayonning markazida voqealarni shunchaki eslab qolish emas, balki natijalar nima sababdan yuzaga kelganini tanqidiy tahlil qilish yotadi. U muvaffaqiyat yoki muvaffaqiyatsizlikka olib kelgan omillarni aniqlash, shuningdek kelajakda yaxshiroq natijalarga erishish uchun o‘xshash vaziyatlarga qanday boshqacha yondashish mumkinligini aniqlashga undaydi.

Kelajakdagi o‘rganish va rivojlanishga hissa qo‘shadi:

Ushbu retrospektiv tahlil jarayonida olingan xulosalar kelajakdagi qarorlar qabul qilish va kasbiy faoliyatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘rganilgan saboqlarni amaliyotga tatbiq etish orqali shaxslar o‘z bilimlarini boyitadi, yondashuvlarini takomillashtiradi hamda uzluksiz rivojlanishni ta‘minlaydi. Keltirilgan xususiyatlardan xulosa qilishimiz mumkinki, reflection-on-action (harakatdan keyingi refleksiya) butun bir jarayonni qamrab oladi. Unda o‘qituvchi dars jarayonini oldindan to‘liq rejalashtiriladi, darsning qaysi bosqichida qaysi ish amalga oshirilishi oldindan aniqlab olingan bo‘ladi. Bundan tashqari, olingan tanqidiy va tahliliy natijalardan so‘ng o‘qituvchi kelajakdagi faoliyatlarida yanada chuqurroq, o‘z yondashuvlari va metodlarini takomillashtiradi.

Reflection-on-actionga quyidagi misollarni keltirishimiz mumkin:

Talabaning guruh loyihasi davomida orttirgan tajribasini qayta ko‘rib chiqib, jamoaviy ish jarayonida qaysi strategiyalar samaraliroq bo‘lganini baholashi.

Hamshiralik yo‘nalishida tahsil olayotgan talabaning amaliyot davrida bemor bilan ishlash jarayonini tahlil qilishi.

Biznes yo‘nalishidagi talabaning loyiha taqdimoti (pitch presentation) ustida fikr yuritib, uni qanday jihatlar orqali yaxshilash mumkinligini aniqlashi.

Ushbu misollar Schönning reflektiv modelini yaqqol namoyon etadi hamda tajribaga orqaga nazar tashlash, talabalarning rivojlanishini qanday qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatadi. Voqealar sodir bo‘lgandan so‘ng ular haqida yozish oddiydek tuyulishi mumkin, biroq o‘z harakatlari va erishilgan o‘quv natijalarini nazariy bilimlar bilan bog‘lash ko‘pincha murakkab jarayon hisoblanadi.

Reflection-in-action (harakat jarayonidagi refleksiya) - bu faoliyat davomida, vazifa bajarilayotgan paytning o‘zida qabul qilinayotgan qarorlarni doimiy ravishda baholash va moslashtirib borish qobiliyatini anglatadi. Schön konsepsiyasi doirasida ushbu tushuncha kognitiv moslashuvchanlikning ahamiyatini ta‘kidlaydi, ya‘ni vaziyatni tanqidiy tahlil qilish, uni qayta baholash va strategiyalarni real vaqt rejimida o‘zgartira olish salohiyatini ifodalaydi. Bu “tez fikrlash va zudlik bilan to‘g‘ri qaror qabul qilish” g‘oyasini mujassam etib, ayniqsa tezkor yoki noaniq sharoitlarda muhim bo‘lgan kasbiy kompetensiya hisoblanadi.

Murakkab va mas‘uliyatli vaziyatlarda o‘qituvchilar ko‘pincha jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin bo‘lgan tezkor qarorlar qabul qilishga majbur bo‘ladilar. Reflection-in-action (harakat jarayonidagi refleksiya) shaxslarga o‘zlarining yashirin (tacit) bilimlariga tayangan holda, ularni bosim

ostida samarali qo'llash imkonini beradi. Bu jarayon zudlik bilan ichki baholashni o'z ichiga olib, tanlangan javobning maqbulligi yoki muqobil yondashuvning samaraliroq bo'lish ehtimoli haqida savollar tug'diradi. Bunday lahzama-lahza refleksiya moslashuvchan va javobga tayyor ish uslubini qo'llab-quvvatlaydi hamda harakatlarning o'z vaqtida, shu bilan birga puxta o'ylangan bo'lishini ta'minlaydi.

Muhimi shundaki, reflection-in-action (harakat jarayonidagi refleksiya) alohida va uzilgan jarayon emas. U mavjud bilim va tajribalar asosida shakllanadi hamda ko'pincha "knowing-in-action" (harakatdagi bilim) tushunchasi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, ushbu jarayon sodir bo'lgan holatlar ustidan keyinchalik olib boriladigan refleksiya orqali yanada mustahkamlanadi. Faoliyat jarayonida refleksiya qilish qobiliyatini rivojlantirish orqali o'qituvchilar bir vaqtning o'zida hozirgi vaziyatdagi samaradorligini oshiradi hamda uzoq muddatli o'rganish va kasbiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Bunday reflektiv salohiyat shaxslarga murakkab vaziyatlarni yanada ishonch bilan boshqarish, asosli mulohaza va amaliy tajribaga tayangan holda o'z yondashuvlarini moslashtirish imkonini beradi.

Schönning fikricha, reflection-in-action tushunchasi voqea yoki faoliyat davom etayotgan paytda, ya'ni real vaqt rejimida amalga oshiriladigan refleksiya jarayonini anglatadi. Donald Schön buni "knowing-in-action" yoki "thinking on one's feet" (tez va moslashuvchan fikrlash) sifatida ta'riflaydi. Bunda mutaxassislar kutilmagan vaziyatlarga faoliyat oqimini ongli ravishda to'xtatmasdan, ular yuzaga kelishi bilan darhol munosabat bildiradilar [2,169].

Schön o'zining modelida Reflection-in-Actionning asosiy xususiyatlari haqida ham o'z fikrini bildiradi. Ular quyidagilardan iborat:

Faoliyat jarayonida amalga oshiriladi:

Refleksiya vaziyat rivojlanib borayotgan jarayonning o'zida yuz beradi. Bu o'qituvchilarga hodisalarni sodir bo'layotgan paytning o'zida anglash, ularni talqin qilish va real vaqt rejimida o'z harakatlarini moslashtirish imkonini beradi. Ushbu jarayon paydo bo'layotgan holatlarga darhol munosabat bildirishni o'z ichiga oladi.

Zudlik bilan moslashish:

Reflection-in-actionning markaziy jihati - o'zgarib borayotgan sharoitlarga tezkor javob qaytarish va strategiya yoki yondashuvlarni darhol moslashtira olish qobiliyatidir. Kutilmagan muammolar yuzaga kelganda aynan ushbu moslashuvchanlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Yashirin (tacit) bilimlarga tayanadi:

Reflection-in-action rasmiy, bosqichma-bosqich fikrlash jarayoniga emas, balki sezgi, avvalgi tajriba va vaziyatga xos tezkor mulohazalarga asoslanadi. Bu ongli ravishda chuqur o'ylab o'tirilmasdan, harakatni boshqarib turuvchi ichki bilim shaklidir [3,19].

Vaziyat jarayonida muammoni hal qilish:

Ushbu refleksiya turi mutaxassislarga muammolarni qayta talqin qilish va vaziyat rivojlanishi davomida yechimlarni shakllantirish imkonini beradi. Natijada kutilmagan holatlarga ijodiy va tezkor javob berish ta'minlanadi.

Xulosa qilishimiz mumkinki, reflection-in-action (harakat jarayonidagi refleksiya) real vaqt rejimida tezkor qaror qabul qilishga, strategiya va metodlarni dars jarayonida tezkorlik bilan almashtirishga, dars muhitiga tezkorlik bilan moslashuvchanlik va aniqlikda qaror qabul qilishga asoslangan. O'qituvchi butun jarayonga oldindan tayyor bo'lishi talab qilinadi.

Reflection-in-Actionga quyidagi misollarni keltirishimiz mumkin:

O'qituvchining dars jarayonida talabalar mavzuni tushunmayotganini sezib, darhol o'qitish uslubini o'zgartirishi.

Sport murabbiyining o'yin davomida raqib jamoa harakatlariga qarab strategiyasini moslashtirishi.

Hamshiralik yo'nalishidagi talabaning bemorda yangi alomatlar paydo bo'lishi bilan parvarish rejasini real vaqt rejimida o'zgartirishi.

Ushbu holatlar tezkor qaror qabul qilish jarayonini yaqqol namoyon etadi va Schönning reflection-in-action tushunchasining aniq hamda amaliy misollari sifatida xizmat qiladi.

Schönning reflection-in-action va reflection-on-action tushunchalarini bir-biridan ajratib turuvchi asosiy omillar - bu o'rganishning vaqti, tabiati va maqsadidir. Har ikkisi ham tajribadan o'rganishga asoslangan bo'lsa-da, ularning qo'llanishi va funksiyasi sezilarli darajada farq qiladi.

Xususiyatlar Reflection-in-Action Reflection-on-Action

Vaqt Faoliyat jarayonida Faoliyat yakunlangandan so'ng

Tabiati Spontan, intuitiv, zudlik bilan moslashish Ongli, tahliliy, retrospektiv

Maqsadi Vaziyatning o'zida muammoni hal qilish va moslashish Chuqur tushunish, kelajakni rejalashtirish va xulosalar chiqarish

Onglilik darajasi Ko'pincha yashirin (tacit), "knowing-in-action" Ochiq va ongli fikrlash

Qayta aloqa (feedback) Darhol, hozirgi harakatlarga ta'sir qiladi Kechiktirilgan, kelajakdagi harakatlarni yo'naltiradi

Ushbu ikki refleksiya turi bir-biridan ajralgan holda mavjud emas, balki Schönning reflektiv modeli doirasida o'zaro chambarchas bog'liq va bir-birini mustahkamlovchi jarayonlar hisoblanadi. Reflection-on-action jarayoni "knowing-in-action"ni shakllantiruvchi bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi, bu esa o'qituvchilarga real vaqt rejimidagi vaziyatlarda intuitiv va samarali munosabat bildirish imkonini beradi [4,89].

Aksincha, reflection-in-action orqali orttirilgan tajribalar keyinchalik amalga oshiriladigan reflection-on-action uchun boy tahliliy material vazifasini bajaradi. Bu esa yanada chuqur o'rganish, puxta tahlil qilish hamda kelajakdagi vaziyatlarga yaxshiroq tayyorgarlik ko'rish imkonini yaratadi.

Ushbu refleksiya turlari birgalikda uzluksiz o'rganish va moslashuv siklini hosil qilib, ta'lim, sog'liqni saqlash, sport yoki boshqa kasbiy sohalarda moslashuvchanlik, malaka va samaradorlikni oshiradi. Schönning reflektiv modeli o'rta bosqichdagi (mid-career) o'qituvchilar uchun kasbiy rivojlanishni aniq yo'nalish va maqsad asosida boshqarishda muhim afzalliklarni taqdim etadi. Reflektiv amaliyot bilan shug'ullanish orqali shaxslar shaxsiy rivojlanish va kasbiy yuksalishni qo'llab-quvvatlovchi chuqur va mazmunli xulosalarga ega bo'ladilar.

Schön reflektiv modelining asosiy afzalliklaridan biri - yuqori darajadagi o'zini anglash (self-awareness)ning shakllanishidir. O'tgan tajribalar va amalga oshirilgan harakatlar ustida mulohaza yuritish orqali mutaxassislar o'z kuchli va zaif jihatlarini, qadriyatlarini hamda kasbiy intilishlarini yanada aniqroq anglay boshlaydilar. Ushbu chuqurlashgan anglash darajasi ongli va puxta kasbiy qarorlar qabul qilish imkonini berib, tanlangan yo'nalishlarning shaxsiy qiziqishlar va uzoq muddatli maqsadlar bilan uyg'un bo'lishini ta'minlaydi.

Ushbu model, shuningdek, uzluksiz o'rganish va kasbiy rivojlanishni rag'batlantiradi. Refleksiya o'qituvchiga takrorlanuvchi qonuniyatlarni aniqlash, o'z yondashuvlarining samaradorligini baholash va zarur bo'lsa o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi. Ushbu doimiy takomillashuvga bo'lgan sadoqat, malaka va bilimlarni mustahkamlaydi, natijada kasbiy kompetensiya va ish joyidagi qiymat oshadi.

Bundan tashqari, Schön reflektiv modeli mutaxassislarni stagnatsiya davridan chiqishga yordam beradi. Tajribalarni tanqidiy tahlil qilish va muqobil nuqtayi nazarlarni hisobga olish orqali shaxslar yangi tushunchalar va ijodiy yechimlarni ishlab chiqish imkoniga ega bo'ladi. Ushbu reflektiv yondashuv moslashuvchanlikni qo'llab-quvvatlaydi, mutaxassislarning odatiy amaliyotlardan chiqib, o'sish va kasbiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlarni izlashlariga yo'l ochadi.

Xulosa. Schönning reflektiv modeli orqali reflection-in-action va reflection-on-action o'rtasidagi farqni anglash, nafaqat real vaqt rejimida samarali javob berish qobiliyatini oshiradi, balki keyinchalik chuqurroq o'rganishni ham rag'batlantiradi. Reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirish qaror qabul qilish va muammolarni hal qilishni yaxshilash bilan birga, kelajakdagi kasbiy va martaba rivojlanish jarayonini ham qo'llab-quvvatlaydi. Yangi ko'nikmalarni shakllantirish kasbiy o'sish va martaba rivojlanishining muhim tarkibiy qismidir. Schön reflektiv modeli shaxslarni maqsadli reflektiv amaliyot orqali o'z bilim va ko'nikmalarini oshirishga undaydi.

Donald Schönning ta'kidlashicha, reflektiv o'rganish - bu o'tgan tajribalarni ongli ravishda qayta ko'rib chiqish va ularni shakllantirgan sabablar va niyatlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Yutuqlar va qiyinchiliklarni tahlil qilish orqali o'qituvchilar yangi kompetensiyalarni rivojlantirishda foydali va mazmunli xulosalarga ega bo'lishadi.

Schön reflektiv modeli yordamida o'qituvchilar tajribalarini tanqidiy tarzda ko'rib chiqishi va rivojlanish zarur bo'lgan sohalarni aniqlashi mumkin. "Qaysi ko'nikmalarni rivojlantirishim kerak?"

yoki “Qaysi sohalarda qobiliyatlarimni mustahkamlashim mumkin?” kabi reflektiv savollarni berish orqali mutaxassislar o‘z uzluksiz ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun aniq yo‘nalish belgilashlari mumkin.

Shuningdek, refleksiya o‘qituvchilarga hozirgi yondashuvlarning samaradorligini baholash va ongli o‘zgartirishlar kiritish imkonini beradi. Yetarli bo‘lmagan yoki eskirgan ko‘nikmalarni aniqlash orqali shaxslar tegishli o‘quv imkoniyatlarini izlash yoki yangi vazifalarni bajarish orqali ko‘nikmalarni oshirish va rivojlantirish yo‘lini tanlashlari mumkin.

Reflektiv o‘rganishni kundalik amaliyotga integratsiya qilish esa yangi qarashlar va ijodiy fikrlashni rag‘batlantiradi. Muqobil usullarni ko‘rib chiqish va turli yechimlarni izlash orqali mutaxassislar yanada strategik fikrlashni rivojlantiradi va o‘z ko‘nikmalarini doimiy ravishda kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Finlay, L. (2008). Reflecting on ‘Reflective practice’. Practice-based Professional Learning Paper 52. The Open University.
2. Schon, D. A. (1987). Educating the reflective practitioner: Toward a new design for teaching and learning in the professions. San Francisco: Jossey-Bass
3. Schon, D. (1988). Coaching reflective teaching. In P. Grimmett & G. Erickson (Eds.). Reflection in teacher education (pp. 19-29). Vancouver, BC: Pacific Educational Press & New York: Teachers College Press.
4. Sharopov Sh.Sh. Information gap activities in teaching English language. Pedagogik mahorat. Buxoro, 2025-yil may.5-son. B. 89-92.
5. Ary, D; Jacobs, L. C; Razavieh, A; & Sorensen, C. (2010). Introduction to Research in Education (8th ed). Belmont: Thomson Wadsworth.
6. Farrell, T. S. C. (2007). Reflective language teaching: From research to practice. Bloomsbury Academic. <http://doi.org/10.5040/9781474293281>
7. Farrell, T. S. C., & Hobbs, M. (2008). Supporting teachers in their reflective practice using online resources. ELT Journal, 62(4), 291-300. <http://doi.org/10.1093/elt/ccn049>
8. Yang, S. H., 2009. Using Blogs to Enhance Critical Reflection and Community of Practice. Educational Technology and Society, 12(2), 11-21.
9. Impedovo, M. A., & Khatoon Malik, S. (2016). Becoming a reflective in-service teacher: Role of research attitude. Australian Journal of Teacher Education, 41(1). <https://doi.org/10.14221/ajte.2016v41n1.6>. Nguyen, C. D. (2017). Connections between learning and teaching: EFL teachers’ reflective Practice. Pedagogies: An International Journal, 12(3), 237–255. DOI:10.1080/1554480X.2017.1356725.